

За некои синтактички одлики на новозаветниот грчки јазик

Јасминка Кузмановска
асистент-истражувач
Институт за национална историја на РМ
jasmina@euba.org.mk

Во рамките на поранешните проучувања, новозаветниот грчки јазик се сметал за нешто одделно, посебно во рамките на самиот *коине*, [1] како јазик *sui generis*, дури и како посебен религиски дијалект својствен за изразувањето на христијанските идеи, кој се развил одделно од говорниот (световен) *коине*. Ова мислење донекаде е оправдано заради фактот, што станува збор за еден единствен и своевиден книжевен облик. Во таа смисла целосно се согласуваме со мислењето на Норден [2], дека новозаветните текстови, гледани како една целост во рамките на грчката книжевност „го носат печатот на нешто апсолутно ново“.

Синтактичките особености, кои се појавуваат во јазикот на Новиот завет, според мислењето на истражувачите, се поретки од оние, кои се јавуваат во *коине*. Најизразените синтактички одлики, кои се присутни во новозаветниот грчки јазик, како и во самото *коине* се: целосното исчезнување на дуалот, речиси целосното исчезнување на оптативот, зголемувањето на употребата и проширувањето на значењето на речениците со сврзникот *ὅτι*, наспроти инфинитивот, почеста употреба на негацијата *μή*, опаѓање на употребата на индиректниот говор; општа симплификација на реченичната конструкција и честа употреба на сврзниците *καί* и *δέ* и др.

Од сите овие синтактички карактеристики на новозаветниот грчки јазик, ќе се задржиме на една од најкарактеристичните, а тоа е редуцијата на конструкцијата *accusativus cum infinitivo* и неговата замена со исказни реченици, кои почнуваат со сврзниците *ὅτι*, *ὥς*.

Декларативни искази во грчкиот јазик

Декларативните реченици во грчкиот јазик започнуваат со сврзниците *ὅτι*, *ὥς* и по главното време ги задржуваат начините од самостоен облик: *indicativus*, *potentialis* и *irealis*. По споредно време, индикативот може да се замени со оптатив. Овие декларативни или исказни реченици, како што покажува и нивното име, зависат од глаголите од групите: *verba dicendi*, *verba putandi* и *verba sentiendi*.

По глаголите од овие групи, во класичниот грчки јазик претежно се употребува инфинитив. Притоа, ако субјектот на инфинитивот не се разликува од субјектот на главната реченица, тој може да се испушти, а ако има различни субјекти, вториот стои

во акузатив (конструкција *accusativus cum infinitivo*). На употребата на инфинитивот во класичниот грчки и конкурира во извесна мерка и присуството на партиципот во овие реченици. Покрај тоа, по глаголите од групите: *verba dicendi, sentiendi, no ne i putandi*, често стои една зависно-прашална реченица. По истите овие групи глаголи и во класичниот грчки се употребува реченица, која започнува со декларативниот сврзник *ὅτι*, а поретко со сврзникот *ὡς* и со финитен глагол. Секако изборот меѓу употребата на конструкцијата акузатив со инфинитив и исказната реченица, што започнува со погоре споменатите сврзници по определените групи глаголи, е определен семантички и лексички. Така, имено е познато, дека глаголите со значење претпоставувам бараат покрај нив инфинитивна конструкција, но Платон често употребува декларативна реченица што започнува со *ὅτι* по глаголот *ὑπολαμβάνω*. Друг очигледен пример е, кога, иако повеќето глаголи од групата на *verba dicendi* во класичниот јазик употребува декларативна реченица со сврзникот *ὅτι*, речиси исто толку често, колку и инфинитив, еден глагол од оваа група, *φημί*, речиси секогаш бара конструкција со инфинитив.

За употребата на инфинитивот во новозаветниот грчки јазик

Меѓу највпечатливите разлики меѓу класичната и покласичната грчка синтакса е секако мошне очигледната редукција на употребата на инфинитивот општо земено, а особено на конструкцијата акузатив со инфинитив во подоцнешниот развој на јазикот. Во јазикот на Новиот завет многу добро се потврдува интересната судбина на употребата на инфинитивот општо земено во *коине*. Имено, од една страна во овој текст се зголемува употребата на инфинитивот на целта по глаголите на движење, како и определени форми на супстантивизиран инфинитив со или без предлог, додека од друга страна видливо опаѓа неговата употреба по *verba dicendi, sentiendi, putandi* и следува речиси целосна замена со речениците кои започнуваат со исказните сврзници *ὅτι, ὡς* [3].

Во целост се согласуваме со мислењето на Јанарис [4], дека инфинитивот не бил толку вообичаен во говорниот јазик, колку во литературниот стил на определени автори, пред сè затоа, што бил повеќе синтетички, отколку аналитички, па му недостасувала јасност и нагласеност.

Јанарис укажува на тоа, дека инфинитивот има две главни функции во својот развиен облик [5]: проспективна (возможна, очекувана, со сврзникот *να* и декларативна со *ὅτι*. Притоа, поголемата наклонетост кон анализа, одошто кон синтеза, особено во говорниот јазик, придонесува за тоа инфинитивот се повеќе да се повлекува од употребата, што претставува бавен, но сигурен процес.

Всушност, употребата на конструкциите со инфинитив при искажувањето на декларативноста не исчезнала целосно во самиот текст на Новиот завет, како во еден од најзначајните документи на *коине*, но е мошне ретка и се среќава главно кај пообразуваните автори, најверојатно како остаток од старата синтакса (во Евангелието по Лука, кај апостол Павле, во посланието кон Евреите). Таа е многу потисната и заменета со доминантниот начин на изразување на исказноста во овој текст – со декларативни реченици со сврзникот *ὅτι*, кој се употребува по *verba dicendi, sentiendi*, но сега и по *verba putandi*, што исто така претставува нешто ново, во споредба со класичната синтакса.

Употребата на декларативните реченици со сврзникот $\nu\alpha$ е многу поретка, додека зависно-прашалните реченици се главно исто толку чести, колку во класичните текстови. По определени глаголи од групата на *verba sentiendi* (поточно, *cognoscendi*, *percipiendi et monstrandi*), иако во помал обем, во индиректниот говор се појавува и партицип.

Видот на индиректен говор со конструкцијата *accusativus cum infinitivo*, кој е многу распространет во класичниот јазик [6], речиси сосема го нема во текстот на Новиот завет, освен во извесна мерка кај евангелистот Лука, па и тој многу брзо преминува во директен говор.

Белешки:

[1] Hatch, E., *Essays in Biblical Greek*, Oxford, 1889, 11; W.H Simcox, *The Language of the New Testament*, 1890, 15; според Costas, 53.

[2] Norden, E., *Die antike Kunstprosa*, 1909, II 480; види Thumb, A., *Die Griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus* (Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der KOINH), Strasssburg, 1901, 8 (натаму Thumb), 180.

[3] Friedrich Blass, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, bearbeitet von Dr. phil. Albert Debrunner, Fünfte, durchgesehene Auflage, Göttingen 1921, 215.

[4] Jannaris, A. N., *A Historical Greek Grammar*, 1897, 569; според Robertson, 1054.

[5] Jann., *Hist. Gk. Gr.*, 568; според Robertson, 1055.

[6] *BD.*, 223.